

Huvudman Trelleborgs kommun
bildningsforvaltningen@trelleborg.se

2023-04-21
Dnr SI 2022:6164

Rektor
andrea.roos@trelleborg.se

Biträdande rektor
sandra.sorensen@trelleborg.se

Beslut

efter tematisk kvalitetsgranskning av
grundskolors arbete för en inkluderande
utbildning vid Sjöviksskolan i
Trelleborgs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av grundskolors arbete för en inkluderande utbildning på Sjöviksskolan. Syftet är att granska skolors arbete för att skapa en tillgänglig lärmiljö som en del i en inkluderande utbildning, med särskilt fokus på de utmaningar i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen inriktas mot grundskolans årskurser 7-9.

Läsanvisning

Bedömningen görs i förhållande till de kvalitetskriterier Skolinspektionen tagit fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. I bilaga 1 och 2 återfinns fakta om skolan samt mer information om hur granskningen genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. Inom varje område bedöms om skolan uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om en skola bedöms uppfylla kvalitetskriterierna i låg utsträckning eller i flera delar anger Skolinspektionen att utvecklingsarbeten behöver inledas. En skriftlig redovisning av utvecklingsarbetet begärs då också av skolan. Om en skola bedöms uppfylla kriterierna i hög utsträckning kan Skolinspektionen lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen bedömer att framtagna kvalitetskriterier uppfylls vid Sjöviksskolan i följande utsträckning:

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Rektor skapar i hög utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Undervisningens präglas i hög utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Utifrån framtagna kvalitetskriterier har Skolinspektionens utredning inte visat annat än att verksamheten inom de granskade områdena fungerar väl.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive område.

I vilken utsträckning skapar rektor förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas?

Inom detta område granskas hur rektor förankrar en värdegrund som bygger på alla elevers lika värde där olikheter ses som en tillgång och där ett tillgänglighetsperspektiv finns med vid relevanta beslut. Vidare granskas om rektor leder ett systematiskt arbete för en tillgänglig lärmiljö som särskilt motverkar de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter. I det ingår att organisera verksamheten så att nödvändiga förändringar möjliggörs samt att rektor skapar förutsättningar för att personalen ska kunna implementera nyvunna kunskaper i ett kollegialt lärande.

Området omfattar även om rektor identifierar behov av kompetensutveckling och ser till att åtgärder vidtas för att stärka personalens kompetens i att upptäcka och undanröja hinder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter i elevernas lärmiljö samt om rektor skapar förutsättningar för personalen att delta i sådan kompetensutveckling.

Skolinspektionen bedömer följande: Rektor skapar i hög utsträckning förutsättningar för att hinder i lärmiljön som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter ska identifieras och undanröjas.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att rektorns målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever, där mångfald och olikhet ses som något värdefullt, är väl förankrad bland all personal. Rektorn leder och organiserar därtill ett systematiskt tillgänglighetsarbete och ser till att det finns förutsättningar för att identifiera och undanröja hinder i lärmiljön som kan finnas för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Ansvarsfördelning och roller är tydliga i tillgänglighetsarbetet. Rektorn ser också till att det genomförs kompetensutvecklingsinsatser för att öka personalens kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Därutöver finns det forum och förutsättningar för personalen på skolenheten att regelbundet mötas, kollegialt utbyta erfarenheter samt få möjlighet att pröva och implementera nya inslag i undervisningen som därefter följs upp kollegialt.

Målsättning och arbetsprocesser

Granskningen visar att rektorns målsättning om en tillgänglig utbildning för alla elever, där mångfald och olikhet ses som något värdefullt, är väl förankrad bland all personal. Av intervju med rektorn, elevhälsan och lärare framgår att rektorns målsättning bygger på en värdegrund där allas lika värde utgör en bas för arbetet på såväl organisationsnivå som på grupp- och individnivå. Enligt elevhälsan genomsyras hela verksamheten av att det finns en hög grad av acceptans för mångfald och det råder en självklarhet kring att få vara annorlunda på skolenheten. Vid olika beslut tar rektorn hänsyn till aspekter som gynnar tillgängligheten på skolenheten. Det kan till exempel handla om organisationens utformning gällande tjänstefördelning, schemaläggning och gruppindelningar. Av intervju med lärare och elevhälsopersonal framgår också att rektorn är tydlig med att elevernas bästa ska vara i fokus i allt de gör, både i ett kortsiktigt perspektiv men även utifrån vad som gynnar eleverna på längre sikt. Enligt rektorn har arbetet med att göra lärmiljön mer tillgänglig på skolenheten utvecklats sedan 2017 då de vid resultatuppföljningar såg att elevernas behörighet till gymnasiet var låg och att det genomsnittliga meritvärdet för elever i årskurs nio också var lågt. Rektorn identifierade tillsammans med skolans personal att de inte lyckats tillräckligt bra med elever med skolsvårigheter. Lärarna behövde hantera många extra anpassningar för olika elever vilket gjorde det svårt för lärarna att komma ihåg vad varje elev behövde utifrån sina behov. Enligt elevhälsan hade de extra anpassningarna utökats och blivit så omfattande att de påverkade den ordinarie undervisningen. Rektorn uppger att personalen gemensamt identifierade ett behov av att skapa en gemensam bas i undervisningen och med den som utgångspunkt valde skolenheten att arbeta för en mer anpassad undervisning för alla elever.

Granskningen visar att rektorn, i nära samverkan med biträdande rektorn, leder skolans arbete med att identifiera och undanröja hinder för en tillgänglig utbildning. I arbetet ingår även att följa upp och utvärdera genomförda insatser. Av intervjuer med rektorn, elevhälsan och lärare framgår att det finns rutiner för hur personalen tar reda på elevernas behov innan de börjar på skolenheten. Elevhälsan berättar att de inhämtar information från elevernas tidigare skola genom att ta in dokumentation, ha samtal med personal från överlämnande skolor och genom att specialpedagogen och kuratorn observerar undervisningen och klassammansättningarna i de olika klasserna i årskurs sex. De tar reda på om det finns elever med särskilda behov, om det finns sociala faktorer de behöver ta hänsyn till och de tar också elevernas resultat i beaktande innan nya klasser sätts ihop inför årskurs sju. Av intervjuer med elevhälsa och lärare framgår att de på skolenheten tagit fram ett koncept som kallas för basundervisning för att arbeta för en mer anpassad undervisning för alla elever. Basundervisning innebär kortfattat en beskrivning av vad alla lärare förväntas göra när de undervisar på skolenheten. Lärarna följer en gemensam struktur för hur lektioner startas upp, vad alla lärare förväntas göra under lektionen och i slutet av lektionen samt vilket digitalt stöd varje grupp eller klass ska

ges. Elevhälsan beskriver att de genom basundervisningen har byggt in många anpassningar som kan gynna elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter, men säger samtidigt att basundervisningen kan vara bra för alla elever. De intervjuade lärarna och elevhälsan berättar att arbetet på skolan är lösningsfokuserat. Om det uppstår ett problem diskuterar lärare, elevhälsa och skolledning gemensamt hur de kan lösa problemet. De kommer fram till en åtgärd och därefter följs åtgärden som satts in upp. Rektorn berättar att hen kontinuerligt följer upp om de resurser som satts in har haft effekt. Detta görs genom att rektorn tillsammans med elevhälsan tittar på elevers resultat och genom att de pratar med lärare och elever. Elevhälsan och biträdande rektorn har dessutom kontinuerliga avstämningar med de olika teamen om klasserna. På skolan benämns arbetslagen som team och dessa är indelade efter undervisande lärare i respektive årskurs och studion. Enligt rektorn och elevhälsan försöker de ge elever stöd så nära klassen som möjligt och de har som utgångspunkt att vara snabba i att sätta in stöd genom att utforma insatser som kompenserar för elevers förmågor. När stödet som ges i klassrummet inte är tillräckligt finns det en flexibel insats i form av studion som skolan kan sätta in som alternativ. Studion är en särskild undervisningsgrupp som elever med åtgärdsprogram undervisas i delar eller hela skoldagar. Det görs ett individuellt schema för alla som undervisas i studion men det är ordinarie lärare som planerar och bedömer elevernas kunskaper. Enligt lärare som undervisar elever i studion har de en nära dialog med ordinarie lärare för att minska elevers behov av att vara i studion. Detta för att elever som undervisas i studion ska kunna återgå till undervisningen i ordinarie klass.

Ansvarsfördelningen och roller är tydliga i tillgänglighetsarbetet. Av intervjuer med rektorn, elevhälsan och lärare och av inkommen dokumentation finns det en tydlig ansvarsfördelning på skolan. Ansvarsfördelningen tydliggör vad som ingår i de olika professionernas uppdrag i elevhälsan och vad som ingår i mentorernas uppdrag. I och med skolans tydliga ansvarsfördelning berättar lärarna att de vet vem de kan vända sig till i olika frågor. Enligt elevhälsan har det börjat flera nya lärare på skolan det senaste året vilket ställt höga krav på att nya lärare ges information om vad det exempelvis innebär att vara mentor och vilket ansvar mentorerna har på skolan. Mentorns roll är enligt rektorn, elevhälsan och lärarna viktig på skolan. Mentorn ger eleverna stöd och struktur i skolarbetet och ser också till så att information om elevers behov sprids till personal på skolan som behöver ha tillgång till den. Mentorn fyller också en viktig funktion när det gäller att ha kontakt med elever och deras vårdnadshavare. Lärarna berättar att de som är mentorer träffar sina mentorsgrupper varje vecka och att det är ett sätt för dem att lära känna eleverna. Att lära känna eleverna menar lärarna är grunden för deras arbete. Lärarna berättar att de genom att skapa en god relation med eleverna tar reda på elevernas styrkor och hur de behöver anpassa undervisningen efter elevernas olika behov.

Granskningen visar även att rektorns organisering av verksamheten främjar ett kollegialt arbete och lärande för att skapa en tillgänglig utbildning för alla elever. Av intervjuer med rektorn, elevhälsan, lärarna och av inkommen dokumentation framgår att det finns en organisation som tydliggör vem som leder vilka processer på skolenheten och det bedrivs ett aktivt och medvetet arbete för att utveckla kvaliteten i undervisningen. Skolledningen på skolenheten har tre förlängda armar; enhetens ledningsgrupp, utvecklingsgrupp och elevhälsan (EHT). Enligt rektorn ansvarar de olika grupperna för olika delar av skolenhetens utveckling. All personal på skolenheten deltar i ett kollegialt lärande för att öka tillgängligheten för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Ledningsgruppen, som består av biträdande rektor och teamledare, utvecklar bland annat strategiska mål som omsätts i handling genom skolenhetens teamledare. Skolenhetens utvecklingsgrupp, som består av biträdande rektor, förstelärare samt representant för elevhälsan, driver det kollegiala lärandet på skolenheten och är med och analyserar resultat och ger förslag på åtgärder. EHT träffar respektive team var tredje vecka och följer då bland annat upp elevernas kunskapsutveckling och närvaro. Uppföljning sker på årskursnivå, klassnivå och individuell nivå. När det gäller mötesorganisation berättar lärarna att såväl tid som innehåll och ledning av olika forum är väl kända för all personal. Lärarna är, som tidigare nämnts, organiserade i årskursvisa team och i dessa team sker en samverkan mellan lärarna. I intervju med rektorn framgår dock att de identifierat vissa svårigheter i att förmedla information över teamsgränserna på ett digitalt säkert sätt och att detta är något de diskuterat formerna för. Utöver teammöten finns det även möjlighet för lärarna att samverka med ämneskollegor på ämnesmötetid.

Kompetensutveckling

Granskningen visar att rektorn, genom samtal med personalen, identifierar vilka behov av kompetensutveckling som föreligger. Av intervju med rektorn framgår att personalen ständigt behöver kompetensutveckling för att kunna möta elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Sedan rektorn tillträdde som rektor för skolenheten har både lärare och elevhälsans personal genomgått Skolverkets kompetensutvecklingsinsats *Specialpedagogik för lärande*. Detta gjordes under en tvåårsperiod på mötetid. Rektor lyfter särskilt fram att det var gynnsamt att insatsen genomfördes med både lärarna och elevhälsan. Tidigare kunde lärare vända sig till elevhälsan för att lämna över ärenden. Efter kompetensutvecklingsinsatsen ändrades synsättet på skolan från ett så kallat kategoriskt perspektiv, som innebar att man såg skolsvårigheter som något som fanns hos den enskilda individen, till att prata om det egna arbetet och att forma undervisningen för att möta elevers olika behov. Enligt lärarna för de en kontinuerlig dialog med skolledningen om vilka behov personalen har av kompetensutveckling. Rektor bekräftar denna bild och ger som exempel att lärarna själva lyfter att de har redskap för att möta elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter men att lärarna efterlyser ännu fler redskap

för att möta elevernas olika behov. Rektorn menar att hen vill att drivkraften att vilja kompetensutvecklas ska komma från lärarna men att skolenheten också behöver lyssna till elevernas röster för att utgå från elevernas olika behov när de bestämmer hur personalen ska kompetensutvecklas.

Vidare visar granskningen att rektorn ser till att personalen får ökad kunskap om neuropsykiatriska svårigheter och de konsekvenser som kan uppstå i mötet med lärmiljön, liksom hur det kan ta sig olika uttryck för flickor respektive pojkar. Enligt lärarna får de kontinuerligt ny kunskap för att kunna möta elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter, i form av genomgångar av bland annat skolpsykologen och specialpedagogen. Exempelvis har skolpsykologen pratat med lärarna i samband med att elever diagnostiserats och då beskrivit vad det kan innebära för undervisande lärare i mötet med en elev med en viss diagnos. Under höstterminen genomfördes en stor fortbildningsinsats för all personal på skolenheten som handlade om särbegåvade elever och dessförinnan läste och diskuterade personalen en bok som handlade om hur lärare kan lägga upp sin undervisning. Rektorn berättar att det finns en vilja till ständig utveckling av skolenheten, men skolläring bromsar till viss del för att lärarna ska hinna med och för att de ska fokusera på en sak i taget. Av intervju med lärare framgår att de pratar utifrån enskilda individer och att de också pratar om skillnader i hur neuropsykiatriska svårigheter kan ta sig uttryck hos flickor respektive pojkar. Exempelvis har de i samband med att de pratat om särbegåvade elever pratat om hur det kan ta sig uttryck hos pojkar och flickor och att det inte är ovanligt att särbegåvade elever också kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Ett exempel som lärarna berättar om är att flickor inte vågar visa vad de kan och att de kan bli stressade, medan pojkar inte stressar så mycket utan tänker att det löser sig. Enligt lärarna har de jobbat med detta eftersom de har sett att det är skillnader mellan pojkar och flickor. Enligt elevhälsan finns det en medvetenhet på skolenheten om att neuropsykiatriska funktionsnedsättningar kan yttra sig på olika sätt för pojkar respektive flickor och att detta är något som personalen ständigt arbetar med. Enligt rektorn har det varit en övervägande andel flickor i studien de senaste åren och flera av eleverna har haft svårigheter inom autismspektrum. Flickornas resultat på skolenheten har tidigare stuckit ut på så sätt att de varit lägre än pojkarnas men generellt har flickornas resultat på skolenheten förbättrats. De har över tid jobbat intensivt på skolenheten för att såväl pojkar som flickor ska lyckas i skolarbetet och för att deras resultat ska höjas. Enligt rektorn har de på skolenheten både kunskap och kännedom om att både flickor och pojkar som kan ha neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Rektorn berättar också att när de analyserat vilka elever som får elevhälsans stöd så är det en jämn fördelning mellan pojkar och flickor. Rektorn ser också till att personalen har förutsättningar för att delta i de kompetensutvecklingsinsatser som ges. Av intervjuer med elevhälsan och rektorn framgår att förstelärarna driver det pågående kollegiala kompetensutvecklande arbetet. De utgår från det som lärarna arbetat med tidigare och väver ihop det med pågående kompetensutvecklingsinsatser. Under vårterminen handlar

kompetensutvecklingsinsatser om hur lärare ger och tar emot feedback för att lärarna därefter ska kunna observera varandras undervisning med särskilt fokus på det som skolenheten benämner basundervisningen. Syftet är bland annat att basundervisningen ska utvecklas ytterligare för att fortsatt öka tillgängligheten men också främja elevers intresse och engagemang i undervisningen. Exempelvis berättar rektorn att syftet är att lärarna ska diskutera vad god undervisning är, och undersöka vad som ingår i en bra uppstart och ett bra avslut av en lektion.

I vilken utsträckning präglas undervisningen av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas?

Inom detta område granskas hur lärarna, tillsammans med specialpedagogisk personal, arbetar för att göra undervisningen pedagogiskt tillgänglig med särskilt fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Granskningen omfattar vidare om lärarna arbetar med att skapa en motiverande och engagerande undervisning utifrån olika elevers behov.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en socialt tillgänglig undervisning genom att främja delaktighet, samspel och gemenskap. Detta innefattar om lärarna genomför undervisningen på ett sätt som underlättar sociala situationer utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Vidare om personalen ser till att olikheter framhålls som något positivt där eventuella negativa attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter synliggörs och problematiseras.

Granskningen omfattar också om lärarna arbetar för en fysisk tillgänglig undervisning utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter, det vill säga att aspekter som ljus, ljud, luft, visuell miljö och framkomlighet är omhändertagna och ordnade för att ge stöd till elevernas lärande.

Skolinspektionen bedömer följande: Undervisningens präglas i hög utsträckning av tillgänglighet, så att de konsekvenser som förknippas med neuropsykiatriska svårigheter motverkas.

Skolinspektionen har inte identifierat något utvecklingsområde inom bedömningsområdet.

Den sammanfattande motiveringen till Skolinspektionens bedömning är att lärarna arbetar aktivt och medvetet för att göra undervisningen pedagogiskt, socialt och fysiskt tillgänglig. Det finns ett tydligt fokus på neuropsykiatriska svårigheter i arbe-

tet och lärarna tar stöd av elevhälsans personal. Lärarna ser till så att undervisningen är strukturerad, varierad och anpassad efter elevernas olika behov. Därtill arbetar lärarna för att stärka elevernas vilja att lära och känna tillit till sin egen förmåga. Granskningen visar att lärarna använder olika strategier för att skapa samspel och delaktighet i undervisningen. Lärarna tar också hänsyn till de fysiska aspekterna av lärmiljön när de planerar och genomför undervisningen.

Pedagogisk tillgänglighet

Granskningen visar att lärarna tar reda på vilka behov elever har och att de utgår från dem när de planerar och genomför undervisningen. Lärare berättar att de använder sig av olika sätt för att ta reda på elevernas olika behov i undervisningen och att de därefter anpassar undervisningen efter elevers olika behov. Dels pratar lärarna med eleverna, dels besvarar eleverna olika typer av enkäter. Vidare har lärarna olika system för att kunna planera nästkommande lektioner efter elevernas olika behov och kunskapsnivåer. Det kan exempelvis handla om att lärarna tar reda på elevernas kunskapsnivå vid slutet av en lektion eller i slutet av ett arbetsområde med några korta frågor som eleverna ska besvara. Vidare berättar lärare att de genomför anpassningar i undervisningen, utifrån elevers behov och ett fokus på neuropsykiatriska svårigheter. Exempelvis kan elever få komma tidigare till lektionen för att läraren ska förbereda eleven på vad som ska ske och vad som förväntas av eleven under lektionen. Elever kan också få del av extra instruktioner eller få genomföra uppgifter på andra sätt än övriga elever. Enligt lärare arbetar eleverna mot samma mål men lärarna är flexibla med att elever får göra på olika sätt för att nå målen.

Granskningen visar också att lärare och elevhälsa samverkar för en tillgänglig lärmiljö. Lärarna berättar att de har ett nära samarbete med elevhälsan och att elevhälsans personal bland annat gör lektionsobservationer för att ge stöd och råd när det gäller att göra undervisningen tillgänglig för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Elevhälsans personal kan efter att de gjort lektionsobservationer ge återkoppling till en enskild lärare och i vissa fall till ett helt team. Lärare berättar också att elevhälsan kan vara behjälplig med att visa elever och lärare olika typer av hjälpmedel som elever kan behöva under lektionerna och nämner som exempel hur elevhälsan hjälpt elever att komma igång med ett datorprogram. Elevhälsan och lärarna berättar att de samverkar i arbetet med att kartlägga behov och komma fram till lämpliga insatser.

Granskningen visar vidare att lärarna ser till att det finns en tydlig struktur i undervisningen. Av intervju med rektorn och lärarna framgår att mentorerna har mentorstid med sina klasser då de startar upp veckan och planerar den tillsammans med eleverna. Lärarna berättar att de för vissa elever också gör en individuell planering tillsammans med eleven. Ibland tar lärare hjälp av lärare i studion eller av

personal från elevhälsoteamet för att göra denna planering. Enligt lärarna är strukturen viktig för att göra undervisningen mer förutsägbar för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Lärare berättar att de genom att hjälpa elever att strukturera uppgifter eller genom att hjälpa eleverna med studieteknik, så hjälper de också eleverna att ta små steg så att de slipper känslan av att de har en mängd uppgifter framför sig. Enligt elevhälsan är skolans schema färgmatchat med de mappar som eleverna har för olika ämnen. Elever kan också få hjälp att strukturera sina papper i pärmar eller hjälp att hitta i det digitala systemet. Lärarna berättar att de arbetat för att skapa en tydlig struktur i elevernas digitala system så att eleverna lätt ska känna igen sig i sina ämnesrum. Eftersom alla lärare använder samma struktur i de digitala klassrummen är det enkelt för lärarna att hjälpa eleverna hitta planeringar och uppgifter även i ämnen de själva inte undervisar i vilket underlättar för både elever och eventuella resurspersoner som stödjer eleverna i lärandet. Av Skolinspektionens observationer och av intervjuer med lärare och elevhälsa framgår att lärarna använder sig av en gemensam tavelstruktur där de delar upp innehåll och uppgifter i hanterbara delar. Klassrummen är också utrustade med tidshjälpmedel som lärarna använder för att dela in lektionen i olika delar.

Granskningen visar att lärarna ser till att det finns en variation i undervisningen utifrån elevernas olika behov. Av intervjuer med lärarna framgår att de är medvetna om vikten av att variera undervisningen utifrån de behov som elever med neuropsykiatriska svårigheter kan ha. Lärarna berättar att de har en särskild tanke om att variera undervisningen för elever som har ett tydligt behov av variation men att flera saker som lärarna gör även gynnar alla elever. Exempelvis ser lärarna till att alla elever kan ta en paus, att alla elever får tillgång till att lyssna till texter eller att alla elever kan vara i behov av en stödmall. Lärarna berättar att de arbetar med olika ingångar för att nå olika elevers styrkor i undervisningen genom att de exempelvis varierar arbetssätt som att eleverna får titta på film, lyssna på läraren, arbeta enskilt eller i olika gruppkonstellationer. Enligt elevhälsan kan det i enskilda samtal med elever komma fram att elever inte bara uppskattar en variation på lektioner utan också en variation med olika lärare och olika typer av ämnen under en skoldag, vilket skolenheten försöker tänka på vid schemaläggning.

Granskningen visar också att lärarna ser till att elever ges reella möjligheter att visa sina kunskaper. Av intervju med rektorn och lärarna framgår att lärarna erbjuder eleverna flera olika redovisningsformer för att elever ska få redovisa på det sätt som de är bra på. Enligt lärarna får eleverna visa sina kunskaper genom att de exempelvis får svara på frågor i slutet av en lektion, genom muntliga prov, skriftliga prov, inlämningsuppgifter, muntliga framställningar och genom att examinationer delas upp i mindre delar. Eleverna är delaktiga och får också vara med och bestämma redovisningsform. Om en elev har mycket att göra så görs det enligt lärarna och elevhälsan en individuell plan för eleven för att hen ska kunna lyckas. Enligt lärarna är det viktigt att det finns en flexibilitet för att eleverna ska få känna att de har lyckats när de går ifrån skolan.

Lärarna arbetar även för att stärka elevernas vilja att lära och känna tillit till sin egen förmåga. Lärarna berättar att de har både elevernas styrkor och behov i fokus. Lärarna, elevhälsan och rektorn uppger att lärarna kontinuerligt och i olika sammanhang förstärker och synliggör det som elever lyckas med och att de utgår från elevernas styrkor när de planerar och genomför undervisningen. Lärarna berättar också att de pratar med eleverna om att de är olika och att de lär sig på olika sätt. Elevhälsan berättar att lärarna i samband med att de sätter samman elever i grupper ser till att de elever som är bra på olika saker fördelas i grupperna och att eleverna kompletterar varandra i gruppen. Vidare säger elevhälsan att lärarna ser till så att alla elever är delaktiga i exempelvis grupparbete och att de arbetar aktivt för att få eleverna att våga prata i en grupp. Elevhälsan uppger också att skolans studie- och yrkesvägledare (SYV) arbetar mycket med elevernas motivation genom att bygga en relation till eleverna redan när de går i årskurs fem och att de därefter har återkommande samtal med eleverna för att motivera dem i skolarbetet. Lärarna hänvisar också till att deras arbete med att skapa en struktur i undervisningen gör att eleverna blir mer medvetna om sitt lärande och att även detta bidrar till ökad motivation.

Social tillgänglighet

Granskningen visar att lärarna använder olika strategier för att skapa samspel och delaktighet i undervisningen och att lärarna styr och tydliggör gemensamma aktiviteter i undervisningen. Av intervju med lärarna framgår att de arbetar medvetet för att få eleverna trygga i gruppen för att de anser att tryggheten är en viktig förutsättning för lärandet. Lärare berättar hur de styr elevernas placeringar och grupp-sammansättningar för att få eleverna att känna sig bekväma i att arbeta med alla och för att få eleverna att dra nytta av varandras kunskaper. Att lärarna bestämmer var eleverna ska sitta och vilka eventuella grupper de ska arbeta i och var grupperna ska sitta är också en del av den så kallade basundervisningen som rektorn, elevhälsan och lärarna uppger att alla lärare arbetar enligt. Lärare berättar att de genom att styra grupp-sammansättningar ser till att eleverna blir trygga och när eleverna är trygga blir de också mer drivande i sitt eget lärande. Under de lektioner som Skolinspektionen besökte sågs flera exempel på hur lärare styrde vilka elever som skulle arbeta tillsammans, var eleverna skulle sitta och hur lärare lyfte elevers olika sätt att lösa uppgifter på som något positivt.

Granskningen visar att lärarna samverkar med elevhälsans personal i arbetet med att skapa gemenskap i undervisningen. Enligt lärarna och elevhälsan görs det bland annat genom att elevhälsan deltar i arbetet med att hitta metoder för ökad delaktighet och samspel i undervisningen för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Lärarna berättar att de har goda möjligheter att samverka med elevhälsan utifrån behov kring social tillgänglighet både på individ- och på gruppnivå. Vidare berättar representanter från elevhälsan hur de exempelvis arbetar med visuellt

stöd, tankekartor, förmöten, eller energikartläggningar när de har samtal med enskilda elever för att förbereda elever och för att göra dem delaktiga i skolarbetet. Representanter för elevhälsan berättar att när de gör energikartläggningar tillsammans med elever så får elever färglägga vad som tar energi och vad som ger energi. Efter att de gjort en kartläggning kan elevhälsan tillsammans med lärarna bestämma att en elev kan vara med på genomgången för att därefter få arbeta på egen hand i en mer avskärmad miljö. Att vara med på genomgången kan enligt elevhälsan vara en strategi som lärare använder för att eleven ska känna tillhörighet med klassen. En annan strategi som lärarna nämner för att främja den sociala tillgängligheten på individnivå är att elever som undervisas i studion får paus samtidigt som klasskompisarna och att de har lunch liksom praktiskestetiska ämnen tillsammans med klassen, så att eleverna inte tappar det sociala sammanhanget. Lärarna berättar hur det förs kontinuerliga samtal mellan arbetslagen och elevhälsan då de bland annat tittar på hur klasserna fungerar för att främja den sociala tillgängligheten på gruppnivå. Lärarna ger exempel på hur de tillsammans med elevhälsan tittar på elevenkäter och trivselenkäter och utifrån dem sätter de upp mål i teamet, som att exempelvis få fler elever att våga ta plats eller att bryta normer och få ett mer tillåtande klimat eller att öka elevernas delaktighet.

I de fall negativa föreställningar och attityder kopplade till neuropsykiatriska svårigheter skulle förekomma har lärarna strategier för att hantera dessa. Av intervjuer med rektorn, elevhälsan och lärarna framgår att de arbetar främjande och förebyggande för att skapa en trygg miljö på skolan som bygger på ett respektfullt klimat. Enligt lärarna arbetar de för att elever ska visa respekt för varandra genom att de exempelvis pratar med eleverna om hur man beter sig när en annan elev håller en presentation, genom att låta elever träna på att hålla muntliga presentationer i en mindre grupp eller genom att jobba med olika samarbetsövningar utifrån vad elever behöver. Lärarna lyfter också fram elevernas styrkor i olika sammanhang. Både genom att lyfta fram elevens styrkor för eleven själv men också genom att uppmärksamma det eleverna är bra på inför andra elever. Enligt elevhälsan och rektorn finns det en samsyn hos personalen att eleverna ska bli sedda och att det bidrar till att eleverna känner sig trygga på skolan. Elevhälsan menar också att den gemensamma struktur som lärarna har i undervisningen skapar förutsägbarhet och trygghet för eleverna. De beskriver vidare att verksamheten genomsyras av att alla som arbetar på skolan har ett helhetstänk som täcker in elevernas hela skoldag.

Fysisk tillgänglighet

Granskningen visar att lärarna vid planering och genomförande av undervisningen tar hänsyn till fysiska aspekter av lärmiljön utifrån kunskap om neuropsykiatriska svårigheter. Av intervju med rektorn, elevhälsan och lärarna framgår att lärarna alltid bestämmer var eleverna ska sitta i klassrummet utifrån elevernas olika behov och att de tar hänsyn till aspekter så som möblering, ljud och ljus när de planerar och genomför undervisningen. Enligt lärarna finns det flera elever som gillar att

sitta avskärmat och som också ges den möjligheten för att minska intryck och för att avskärma ljud och ljus. I alla klassrum finns det ett par platser, antingen längst bak eller längst fram i klassrummen, som är avskärmade genom filtbeklädda skärmar och som används på olika sätt utifrån elevernas olika behov. Flera elever använder också de portabla skärmarna som går att sätta på elevernas bänkar som finns i alla klassrum. I fyra av skolans klassrum finns en så kallad mutebox, det vill säga ett helt ljudisolerat rum i rummet, som elever kan få sätta sig i för att skärma av ännu mer. Därutöver finns lådor med bland annat stressbollar, hörlurar, pennor och sudd och tidshjälpmedel för att konkretisera tiden med mera i alla klassrum. Elevhälsan säger att elever har haft önskemål om fler höga bänkar vilket skolan har köpt in till några klassrum och till delar av matsalen.

Av intervjuer med rektorn, elevhälsan och lärarna framgår att de har jobbat mycket med de fysiska lärmiljöerna i klassrummen men också den fysiska miljön i andra gemensamma utrymmen på skolan vilket har bidragit till en bättre fysisk lärmiljö för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter. Enligt rektorn och elevhälsan har de satt in ljudabsorbenter, skärmar och höga bord i matsalen för att dämpa ljudnivån och för att göra matsituationen mer tillgänglig för eleverna. Exempelvis berättar rektorn att de höga borden och skärmarna har bidragit till att fler elever går för att äta frukost eller lunch i matsalen. Eftersom det numera är en lugnare ljudmiljö och enklare att få sitta mer avskärmat från andra elever i matsalen. Rektorn berättar vidare att det köpts in dämpade bord, dataprogram och pingisbord för rörelsetillåtelse i korridorerna och soffor med filtbeklädda höga ryggar. Enligt rektorn använder de verksamheten i studion för att prova ut en del hjälpmedel som exempelvis runda sittpuffar och cykelbänkar för att se om dessa får önskvärd effekt och för att se om det är material som eventuellt kan köpas in till andra lektionssalar för att öka tillgängligheten för elever som kan ha neuropsykiatriska svårigheter.

På Skolinspektionens vägnar

Beslutet har fattats av Katrin Söderlind.

Sara Algulin har varit föredragande i ärendet.

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Therése Mineur deltagit.

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Denna granskning genomförs i 30 skolor runt om i landet, i urvalet ingår såväl enskilda som kommunala huvudmän. Sjöviksskolan med Trelleborgs kommun som huvudman ingår i denna granskning. Enligt uppgifter från rektor går 168 elever på skolenheten i årskurs 7-9.

Skolinspektionen granskade Sjöviksskolan den 7 och 8 mars 2023. Granskningen genomfördes av utredarna Sara Algulin och Therése Mineur.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningsbesöket inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Värderingarna i detta beslut grundar sig på:

- Elevintervjuer
- En gruppintervju med lärare
- En gruppintervju med elevhälsan
- En intervju med rektor
- Skriftlig information som har begärts in från rektorn
- Lektionsobservationer och observationer i lärmiljön

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningen för faktakontroll.

Mer information om den tematiska kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida: [Skolors arbete för en inkluderande utbildning - fokus på tillgänglighet i lärmiljön kopplat till neuropsykiatriska svårigheter \(skolinspektionen.se\)](https://www.skolinspektionen.se/om-skolinspektionen/om-utbildningen/skolors-arbete-for-en-inkluderande-utbildning-fokus-pa-tillganglighet-i-larmiljon-kopplat-till-neuropsykiatriska-svarigheter)

Bilaga 3: Författningsstöd

Utgångspunkter

Utbildningen inom skolväsendet syftar enligt **skollagen** (2010:800) till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen (1 kap. 4 § skollagen).

Enligt **förarbetena** bör Sveriges internationella förpliktelser när det gäller de mänskliga rättigheterna vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet (prop. 2009/10:165 s 221). Sådana förpliktelser finns bl.a. i **Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter** (barnkonventionen), som gjorts till svensk lag genom lagen (2018:1197) om Förenta nationernas konvention om barnets rättigheter. Enligt barnkonventionen har alla barn rätt till utbildning (artikel 28). Rättigheterna enligt barnkonventionen ska tillförsäkras varje barn, utan åtskillnad av något slag och oavsett exempelvis barnets kön eller funktionsnedsättning (artikel 2).

Sverige har även ratificerat **Förenta Nationernas konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning** (SÖ 2008:26). Enligt konventionen ska konventionsstaterna säkerställa bl.a. att personer med funktionsnedsättning, på lika villkor som andra, får tillgång till en inkluderande och kostnadsfri grundutbildning av kvalitet. Skälig anpassning ska erbjudas utifrån personliga behov och personer med funktionsnedsättning ska ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet. Ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder ska erbjudas i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet fullständig inkludering (artikel 24). I **den allmänna kommentaren** till artikel 24 anges bl.a. att inkluderande utbildning är en grundläggande mänsklig rättighet för alla elever. Inkluderande utbildning är resultatet av en pågående process där aktörerna åtagit sig att arbeta proaktivt med att undanröja hinder som motverkar rätten till utbildning. Inkluderande utbildning förutsätter vidare förändringar i kultur, politik och praktik som tillgodoser möjligheten för ordinarie skolor att på ett effektivt sätt inkludera alla studerande (Allmän kommentar nr 4 om rätten till inkluderande utbildning, punkt 10).

Bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett bland annat funktionsnedsättning finns i **diskrimineringslagen** (1 kap. 8 § andra stycket skollagen). Med diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) avses, utöver bl.a. direkt och indirekt diskriminering, även bristande tillgänglighet – det vill säga

att en person med en funktionsnedsättning missgynnas genom att skäliga åtgärder för tillgänglighet inte har vidtagits för att den personen ska komma i en jämförbar situation med personer utan funktionsnedsättning (1 kap. 4 § diskrimineringslagen). Den som bedriver utbildning ska också bedriva ett förebyggande och främjande arbete och verka för lika rättigheter och möjligheter oavsett exempelvis kön eller funktionsnedsättning (3 kap. 1-3 och 16-17 §§ diskrimineringslagen).

Tillgänglighet i lärmiljö och undervisning

Utbildningen i grundskolan syftar till att ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning. Utbildningen ska vidare främja allsidiga kontakter och social gemenskap och ge en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet (10 kap. 2 § skollagen). I bestämmelsens **förarbeten** konstateras bl.a. att elever är olika och har olika behov men alla har rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Skolgången ska därför anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Anpassningen får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta (prop. 2009/10:165 s 367).

Enligt **skollagen** ska rektorn leda och samordna det pedagogiska arbetet vid skolenheten, verka för att utbildningen utvecklas och ansvara för att fördela resurser efter barnens och elevernas olika förutsättningar och behov (2 kap. 9-10 §§ skollagen). Rektorn ansvarar också för att ett kvalitetsarbete bedrivs vid skolenheten samt att detta genomförs under medverkan av personal och elever (4 kap. 4 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar för att utbildningen och undervisningen präglas av ett jämställdhetsperspektiv, att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter och kontinuerligt ges möjligheter att dela med sig av sin kunskap och att lära av varandra för att utveckla utbildningen samt att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Av **skollagen** följer att de elever som till följd av en funktionsnedsättning har svårt att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som gäller ska ges stöd som syftar till att så långt som möjligt motverka funktionsnedsättningens konsekvenser (3 kap. 2 § skollagen). Med funktionsnedsättning avses, enligt **förarbeten**, inte bara fysiska funktionshinder som syn- och hörselnedsättningar, utan också exempelvis nedsättningar inom ramen för autismspektrat, ADHD och dyslexi. Den som har en funktionsnedsättning som medför

svårigheter att nå kunskapskraven ska inte bara ges tillräckligt stöd för att nå den lägsta godtagbara kunskapsnivån (prop. 2013/14:148 s. 55).

En elev i grundskolan ska enligt **skollagen** ges extra anpassningar om det befaras att eleven inte kommer att uppfylla de betygskriterier eller kriterier för bedömning av kunskaper som minst ska uppfyllas. Om en utredning visar att en elev är i behov av särskilt stöd, ska han eller hon ges sådant stöd. Särskilt stöd i grundskolan ska ges elever på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås (3 kap. 5 och 7-10 §§ skollagen). Enligt **skolförordningen** ska eleverna genom strukturerad undervisning ges ett kontinuerligt och aktivt lärarstöd i den omfattning som behövs för att skapa förutsättningar för att eleverna ska uppfylla de kriterier för bedömning av kunskaper eller betygskriterier som minst ska uppfyllas och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för utbildningen (5 kap. 2 § skolförordningen).

I **läroplanen** förtydligas att en likvärdig utbildning inte innebär att undervisningen ska utformas på samma sätt överallt eller att skolans resurser ska fördelas lika. Hänsyn ska tas till elevernas olika förutsättningar och behov och skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen. Därför kan undervisningen aldrig utformas lika för alla (Lgr 22, 1 En likvärdig utbildning). Alla som arbetar i skolan ska uppmärksamma och stödja elever i behov av extra anpassningar eller särskilt stöd samt samverka för att göra skolan till en god miljö för utveckling och lärande. Läraren ska bl.a. ta hänsyn till varje enskild individs behov och förutsättningar samt handleda och ge extra anpassningar eller särskilt stöd till elever som har svårigheter.

Enligt **skollagen** ska det finnas elevhälsa, som omfattar medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser och som främst verkar förebyggande och hälsofrämjande samt stödjer elevernas utveckling mot utbildningens mål (2 kap. 25 § skollagen). Enligt **läroplanen** har rektorn ett särskilt ansvar bl.a. för att undervisningen och elevhälsans verksamhet utformas så att eleverna får den ledning och stimulans, de extra anpassningar eller det särskilda stöd samt den hjälp de behöver (Lgr 22 2.8 Rektors ansvar).

Enligt **skollagen** ska det för utbildningen finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas (2 kap. 35 § skollagen). Alla elever ska vidare tillförsäkras en skolmiljö där utbildningen präglas av trygghet och undervisningen av studiero (5 kap. 3 § skollagen).